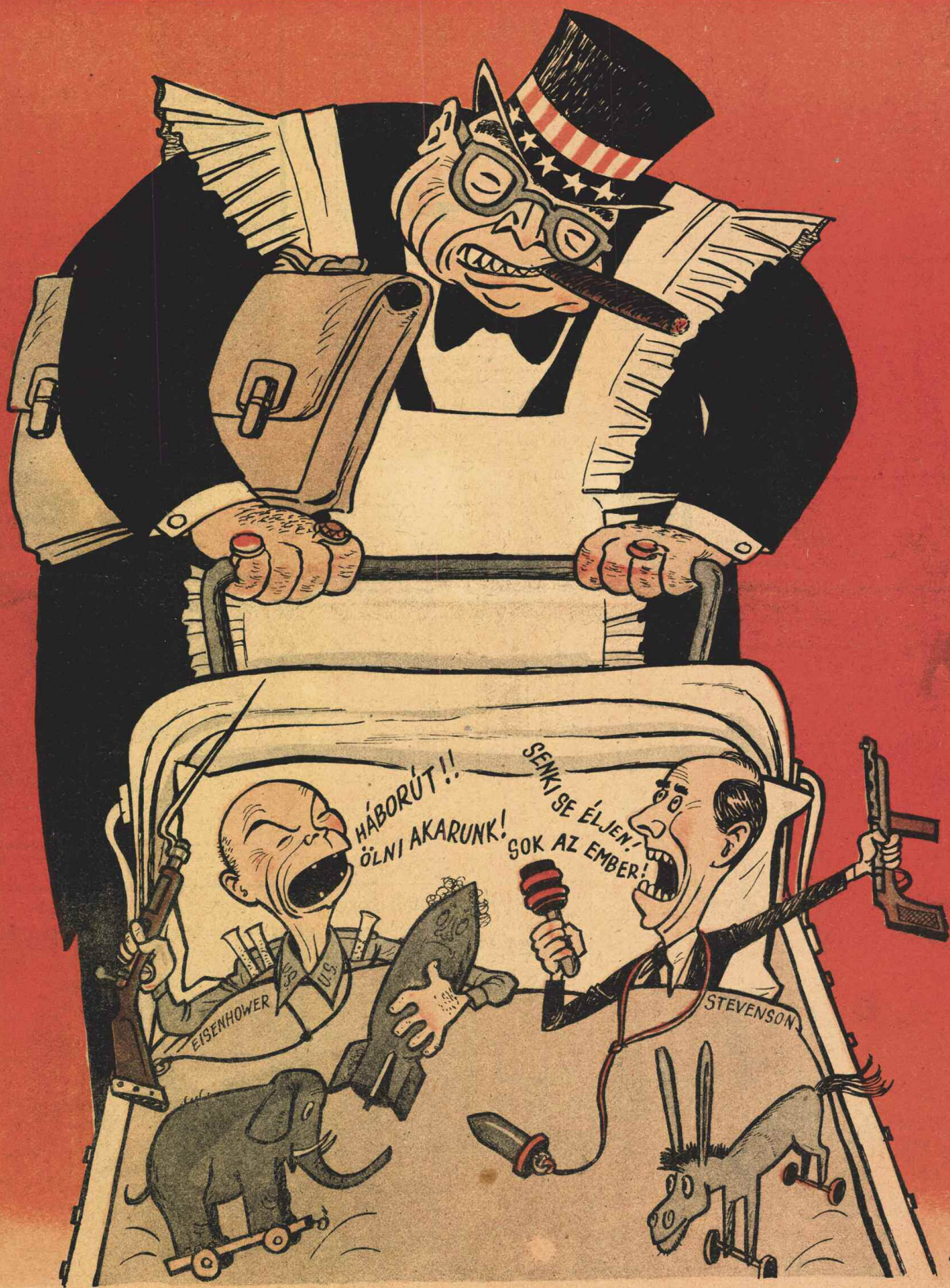

Ludas Matyi

70 fillér

A WALL STREET IKREI

gető

TÓTH JUDIT

„IMPERIALISTÁK ÉS HAZAI ÜGYNÖKEIK” A LUDAS MATYIBAN

Truman, Marshall, Acheson, Eisenhower, MacArthur, Stevenson, Churchill, Attlee, Bevin, Schuman, Adenauer, Tito... A teljesség igénye nélkül csak a legismertebb nevek, amelyek a szocialista tömb vezetői által imperialistának bélyegzett világot fémjelzik. Valóságos hidegháborús ki kicsoda tárulhat a téma iránt érdeklődő, éles szemű olvasó elé a *Ludas Matyi* Rákosi-korszakbeli karikatúrái között böngészve, hiszen az újság illusztrációin ezen személyek rendre visszaköszönek, főként ellenségesnek beállított cselekedet közepette ábrázolva. A cikk azt igyekszik bemutatni, hogy a szoros pártirányítás alatt álló, emblematikussá vált vicclap hogyan eleveníti meg az imperialistákként emlegetett külső ellenséget, valamint az ő hazai ügynökeikként elkönyvelt belső ellenséget képező egyes társadalmi csoportokat.

Ludas Matyi, 1952. szeptember 10. Az Amerikai Egyesült Államok hatalmát, gazdasági erejét megtestesítő Wall Street férfiként anyai szerepbe bújva jelenik meg a képen. Ennek ellenére magán hordozza állandó attribútumait, vagyis az amerikai zászló jegyeit mutató jellegzetes kalapot és a Churchilléhez hasonló szívart. A babakocsiban ikrei pedig nem mások, mint az 1952-es elnökválasztás jelöltjei, azaz a republikánus Dwight David Eisenhower és demokrata kihívója, Adlai Stevenson. A karikatúra címével a propaganda azt az üzenetet közvetíti, hogy a két politikus a különböző politikai platform ellenére Korea és a hidegháború kérdésében mégis közös nevezőn van.

A LUDAS MATYI A PROPAGANDA SZOLGÁLATÁBAN

A vicclapként ismert *Ludas Matyi* a Rákosi-korszak egyik legfontosabb propagandaeszközének tekinthető. A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) – a pártállami rendszer működési mechanizmusának megfelelően – a sajtót is szoros kézi vezérlés alatt tartotta. A sajtó irányítására és ellenőrzésére a Központi Vezetőségnek alárendelten önálló Sajtó Osztályt hoztak létre, amely 1949 márciusától az Agitációs és Propaganda Osztályaként működött tovább. Az tehát, hogy mi jelenhetett meg egy lapban, legfelsőbb pártszinten dőlt el, hiszen az MDP központi pártlapja, a *Szabad Nép* mellett minden egyéb sajtótermék felügyelete is itt összpontosult. Így biztosították, hogy a *Ludas Matyi* is teljesítse

legfontosabb feladatát, vagyis az aktuális politika szolgálatában állva népszerűsítse a párt politikáját, segítse a belső és külső ellenséggel szembeni harcot.

A lap fő műfaja a karikatúra, amely könnyebb befogadhatósága révén alkalmasnak látszott arra, hogy az olvasásra egyébként kevés időt fordítókhöz is eljuttathassák a legfőbb politikai üzeneteket: „*A Ludas Matyi feladata, hogy azok számára is érthetően és szemléletesen írjon, akik politikával nem foglalkoznak, akik más újságot nemigen olvasnak, akik általában nem jártasak a kül- és belpolitikai kérdésekben. A satíra, kifigurálás, leleplezés eszközeivel magyarázza meg nekik – sőt bizonyos fokig ismertesse is velük a fontos eseményeket: az ellenséges tábor terveit, válságait, belső ellentmondásait, erkölcsstelenségét, hanyatlását és aljasságát.*”

Ha tematikájukat nézve vizsgáljuk az illusztrációkat, megállapítható, hogy azok az élet szinte minden területét lefedik. A gazdasági világhoz köthető karikatúrákon belül, a párt politikájához szorosan igazodva, az ipari termelést ösztönző vagy épp azt idealizáló, olykor kritizáló ábrák vannak túlsúlyban az agrárvilágot megelevenítőkhöz képest. Ám legyen szó iparról vagy mezőgazdaságról, a mindenhol megbúvó ellenséget folyton láttatni kellett, így igen magas azoknak a karikatúráknak a száma, amelyek az ellenséges cselekedetekre és ennek nyomán, az éberség jegyében, az ellenség leleplezésére hívják fel a figyelmet.

A lapnak a belső ellenség mellett – különösen olyan nemzetközileg kiélezett helyzetben és időszakban, mint a koreai háború évei – megkerülhetetlen feladata volt a külső ellenség, az imperialistának bélyegzett nyugati vezetők bemutatása.

TRUMAN SOK KEZE

AZ IMPERIALISTA VILÁG

A *Ludas Matyi*ban a Rákosi-korszak egészén végigvonulnak azok a karikatúrák, amelyek a II. világháborút követően kialakult nemzetközi helyzetből adódóan a nyugati demokratikus berendezkedésű, kapitalista országokat imperialistának bélyegzik. A szovjet tömb országokban, így Magyarországon is, fontos propagandafeladat volt ezeknek az országoknak – elsősorban az Amerikai Egyesült Államoknak – és vezetőiknek háborús gyűjtogatókként, háborús uszítókként történő ábrázolása. A karikatúristákkal szemben támasztott követelmény volt, hogy világítsanak rá és leleplezzék le az USA és szövetségeseinek békét veszélyeztető, kártékony tevékenységét. Ezt a mondanivalót úgy lehetett igazán markánsan kidomborítani, ha közben a pozitív propagandát

Ludas Matyi, 1951. szeptember 13. A karikatúra tömöríti mindazon jelzőket és szimbólumokat, amelyek az amerikai elnököt és országát a fegyverkezés fokozójának, a béke és az emberi jogok lábbal tiprójának mutatják. Truman számos helyre elérő keze ugyanakkor nem csupán az említett tulajdonságokat testesítheti meg, hanem a korabeli propaganda nyelvén jelképezheti az imperialista bélyeg lényegét: a birodalomépítési törekvést és a vele együtt létrehozott szövetségi hálót.

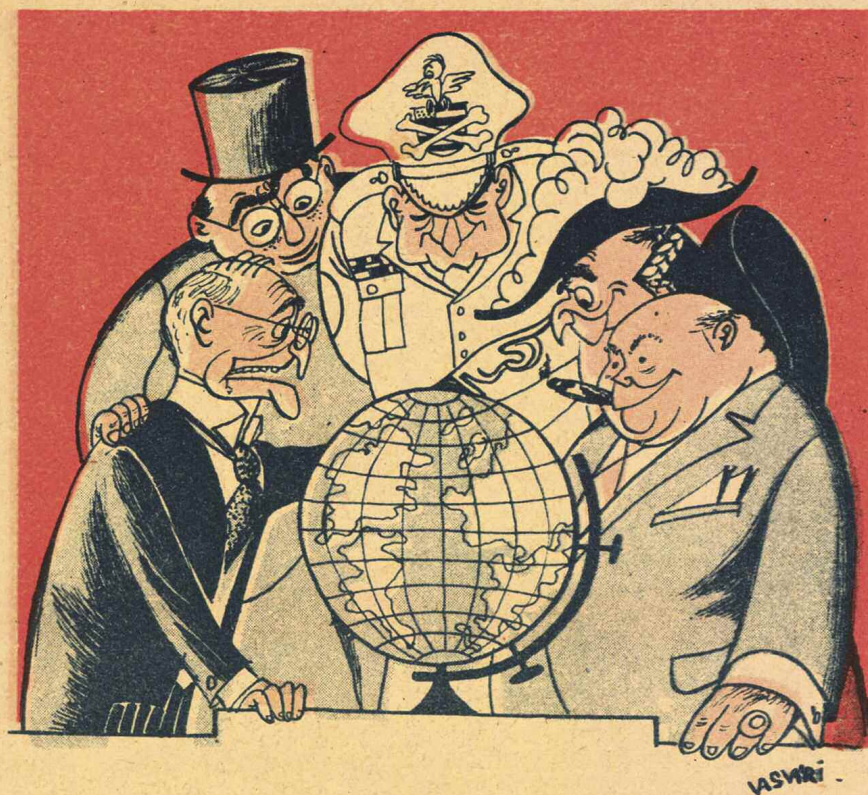
Ludas Matyi, 1951. április 12. A kép bal előterében álló, többnyire jellegzetes orráról felismerhető Truman szövetségesei körében arról beszél, hogy „fel kellene gyűjtani a világot, mert akkor egyrészt elégnének a békealáírások, másrészt mindjárt fel volna gyűjtva a világ”. A szöveg a propaganda által Trumanról terjesztett kép egyértelmű abszolutizálása.

is megjelenítik, vagyis mintegy ellensúlyként egyes karikatúrákon a Szovjetuniót, illetve annak vezérét, Sztálint a béke megtestesítőjeként mutatják be: „Sztálin a harcunk, Sztálin a béke, Sztálin nevével épül a világ!” – áll a szovjet vezető születésnapja tiszteletére kiadott *Ludas Matyi* Sztálin-szobrot illusztráló címlapján az alkotás elkészültének apropóján. (*Ludas Matyi*, 1951. december 20., címlap)

Mivel a lap feladata elsősorban nem a pozitív propaganda, hanem az ellenség leleplezése volt, érthető, hogy sokkal magasabb azoknak a karikatúráknak a száma, amelyeken az imperialistának kikiáltott országok és vezetőik köszönnek vissza. Az így aposztrofált vezetők közül Harry S. Truman amerikai elnök nevének említésével és személyének ábrázolásával találkozhatunk legtöbbször a *Ludas Matyi*ban. Ő az, aki leginkább megtestesíti az agresszornak minősített USA-t és vele együtt az imperialista világot, illetve aki magában hordozza annak jellemző jegeit. Az egyedül, de még inkább szövetségesei körében feltűnő Truman rendre mint háborús gyűjtogató, a béke és az emberi jogok lábbal tiprója bukkan fel. Mindezekben az elnök egyik legfőbb

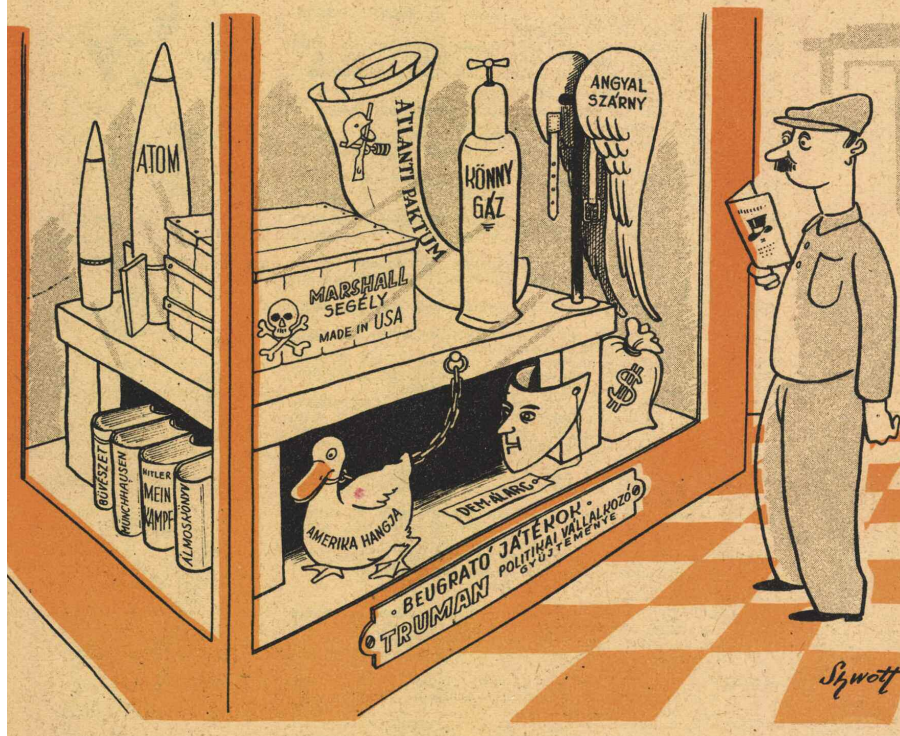
Ludas Matyi, 1950. március 16. A karikatúra az „imperialista múzeumba” enged bepillantást, ahol a látogató éppen Truman „politikai vállalkozó” beugrató játékokból álló gyűjteményét szemléli. A kép számos hidegháborús szimbólumot felsorakoztat, többek között a pusztítást jelképező fegyvereket, a fegyverkezés hátterét biztosító dollármilliókat. A *Ludas Matyi*, bár vicclapnak minősült, helyzetéből adódóan kevés valóban humoros elemet tudott felmutatni. Erre egy üdítő kivétel a kép bal előterében lévő kacsa az Amerika Hangja felirattal, utalva az onnan származó információk hírértékére. A karikaturista leleményes megoldásával egyszerre szolgálja ki a hatalom elvárásait, hiszen annak értékítéletéhez igazítva mutatja be az Amerika Hangját, és tud nevetetni is...

A praktikus TRUMAN

— Fel kellene gyűjtani a világot, mert akkor egyrészt elégnének a békealáírások, másrészt mindjárt fel volna gyűjtva a világ.

Részlet az imperialista muzeumból

Ludas Matyi, 1950. szeptember 8. A *Ludas Matyi*hoz hasonló *Krokodil* című szovjet vicclap nyomán bekerült karikatúra két szereplője a koreai háború kitörésekor külügyminiszteri posztot betöltő Dean Acheson és a Koreában bevetett amerikai haderő első főparancsnoka, Douglas MacArthur tábornok. Két és fél hónappal a koreai háború kirobbanása után a kép szövege önmagáért beszél, hiszen a hadi események a hidegháborús helyzet kiéleződését eredményezték: „Acheson: Csak élessze a tüzet szorgalmasan, kedves MacArthur, fel akarjuk melegíteni a hidegháborút.”

szövetségeseként jelenik meg Dean Acheson, aki George C. Marshall utódjaként 1949. január 20-tól a külügyminiszteri posztot töltötte be.

A politikai élet szereplői mellett kihagyhatatlan alakjai a karikatúráknak a politikai döntéseket végrehajtó katonai vezetők, így elsősorban Douglas MacArthur tábornok, a koreai háborúban bevetett amerikai haderő főparancsnoka, majd Matthew Bunker Ridgway, aki 1951 áprilisában MacArthurt követte. Viszont a karikatúrákon keresztül nem csupán a legmagasabb katonai vezetőket ismertették meg, hanem az alsóbb beosztásban lévőket is, mint például Walton H. Walkert, a 8. amerikai hadsereg vezénylő tábornokát. A hadi események szereplőinek ilyen mélységű felvonultatása azt sugallja, hogy nem csupán a koreai háború volumenét, intenzitását kívánták érzékelteni, hanem ezzel együtt a kegyetlen agresszorok által előidézett háborútól, az egész imperialista világ hordozta értékrendtől is el akarták rettenteni a lap olvasóit.

Az USA szövetségesei közül leggyakrabban Nagy-Britannia szerepel az illusztrációkon, és bár 1951 őszéig Clement Attlee volt a királyság miniszterelnöke, mégis Winston Churchill az, aki ebben az időben is gyakrabban feltűnik, mutatva az ő politikai befolyását. Az imperialistának kikiáltott országok vezetői közül fontos szereplője a karikatúráknak a Német Szövetségi Köztársaság első kancellárja, Konrad Adenauer, továbbá a Nyugat-Európa egységesülését is szimbolizáló Robert Schuman, de felbukkan az ábrákon Alcide De Gasperi olasz miniszterelnök vagy éppen az ENSZ főtitkára, Trygve Lie is.

Az amerikai és a nyugat-európai politikusok mellett az imperialistának kikiáltott világ megkerülhetetlen alakja Josip Broz Tito, aki sokszor a fenti veze-

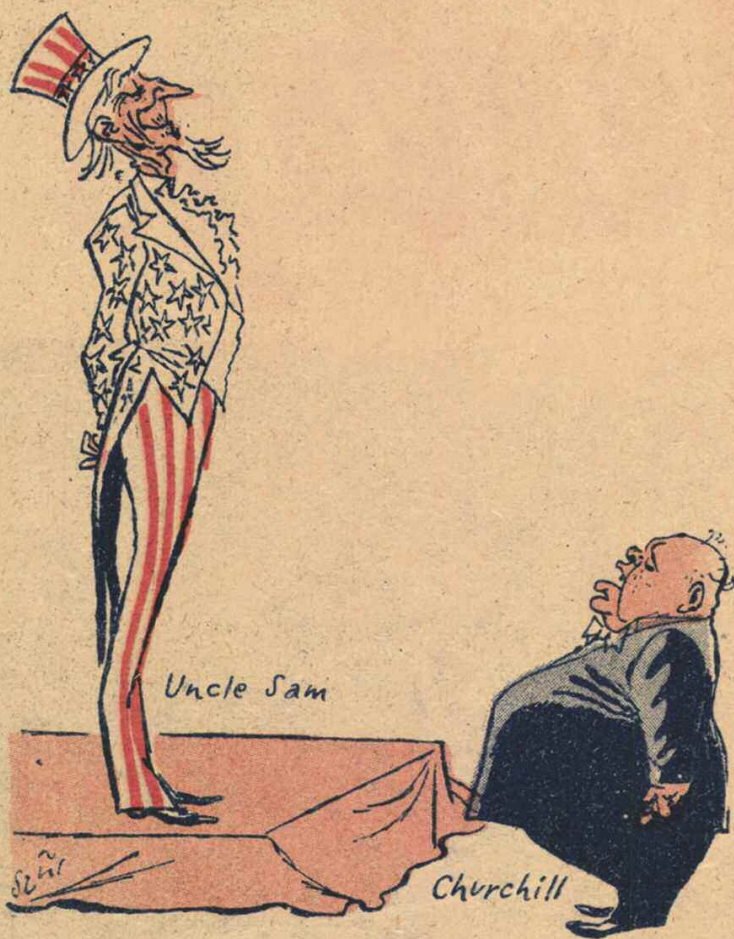

tők társaságában tetszeleg az illusztrációkon, de számos olyan karikatúrával is találkozhatunk, amely hazai környezetben, például országa gazdasági életének szereplőivel jeleníti meg a jugoszláv miniszterelnököt. A képeken szinte mindig van valamilyen utalás arra, hogy Tito miként szolgáltatja ki országát és annak népét az imperialista hatalmagnak, ami miatt a láncos kutya elnevezés ráragadt.

A hidegháborús karikatúrákon belül ugyan számbelileg egy kis, ám súlyát és

tartalmát tekintve mégis nagyon fontos csoportot alkotnak azok az illusztrációk, amelyek a katolikus egyházat szimbolizáló Vatikánt állítják a középpontba. Ezeknek a képeknek egyértelműen azt az üzenetet kellett közvetíteniük, hogy a katolikus egyház és annak vezetése valójában az amerikai politika befolyása alatt áll és annak kiszolgálója. Mindezt meglehetősen sarkosan és igen élesen világítja meg a *Ludas Matyi*ban a *Jelentés a főnöknek* címmel napvilágot látott karikatúrához tartozó párbeszéd:

Kormányváltás Angliában

— Főnök úrnak alázatosan jelentem, kineveztek a független Nagybritannia miniszterelnökévé!

„Roncalli, a Vatikán párizsi követe azt mondja titkárnőjének:

– Állandóan olyan híreket kapok, hogy a hívők elfordulnak az egyháztól, mert mi Truman uszályhordozói vagyunk. Ezt jelezni kell a főnöknek.

– Hívjam Rómát? – kérdi a kisasszony.

– Nem Washington...”

(Ludas Matyi, 1951. március 1.)

Az 1950 és 1953 közötti időszakban nagyon magas a koreai háborút ábrázoló vagy azt valamilyen formában megidéző karikatúrák száma. A propagandagépezet gyorsan reagált az eseményekre, így már az 1950 nyarán kiadott számok tematikájának meghatározója a háborús léghör, amely csak az 1953. júliusi fegyverszüneti megállapodás aláírása után szorult vissza.

A Ludas Matyi karikatúristái gyakran dolgoztak visszatérő, szimbolikus figurákkal. Ezek közül talán a legismeretebb a kuláknak nyilvánított módos gazdákat megtestesítő Zsíros úr és variánsainak szerepeltetése, de emellett sokszor előforduló alak a lusta ipari munkást ábrázoló Lógós Lali vagy éppen a kommunista hatalom politikai ellenfeleit megszemélyesítő Jobboldali Szoc-Demeter.

Az imperialistának bélyegzett világnak két ilyen gyakran előforduló, szimbolikus figurája van: Uncle Sam, aki az Amerikai Egyesült Államokat és John Bull, aki Nagy-Britanniát jelképezi. Az USA gazdasági erejét, hatalmát ugyanakkor egy önálló jelkép is megtestesíti, a Wall Street antropomorfizált formában történő megjelenítése.

Ludas Matyi, 1951. november 1. A karikatúra két szereplője az USA-t jelképező Uncle Sam, valamint Churchill éppen kinevezett brit miniszterelnök. Több olyan illusztrációval is találkozhatunk, amelyek az országok közötti kétoldalú kapcsolatokat, továbbá a nyugati szövetségi rendszeren belüli problémákat boncolgatják és az azon belüli feszültségeket érzékeltetik, amint erre a kép szövege is utal: „Főnök úrnak alázatosan jelentem, kineveztek a független Nagybritannia [sic!] miniszterelnökévé.” Egyértelműen azt sugallja ez a mondat, hogy még a fő szövetségesnek tekintett Nagy-Britannia sem önálló, hiszen miniszterelnökének kinevezését Amerikában hagyták jóvá. Az Uncle Sam által közölt hír hallatán azonban Churchill úgy áll vigyázban, hogy az őt jelképező, mellőzhetetlen, mindig szájában lógó szivart is csak a kezében tartja.

A szimbolikus alakok mellett van több olyan tárgyi elem is, amely visszatérő motívumként egybeforrott az imperialista világ ábrázolásával. Ezek közül a legfontosabb az Amerika Hangja, amely a szocialista tömb országaiban egyértelműen az ellenség hangjaként lett beállítva, és így az onnan származó hírek csak félrevezető, téves információk lehetettek. Fontos csoportot alkotnak a különféle fegyverek, és ezeken belül – feltehetően a technikai fejlesztések, illetve azok újszerűsége miatt – feltűnően sokszor szerepelnek a képeken a különféle bombák. A dollárjellel ellátott, kitömött pénzeszsák sokszor éppen a fegyverkezéssel összefüggésben bukkan fel a képeken, de fasiszta jelképként a horogkereszt is feltűnik, főként Tito öltözetén.

Bár a politikusok többsége az őket jellemző attribútumokról, illetve testalkatáról viszonylag könnyen felismerhető, a karikatúrák szinte mindegyikén a szereplők mellett feltűntetik a neveiket. A karikatúrák értelmezése szempontjából igazán fontos szerepe ennek a ritkán előforduló, kevésbé ismert alakok esetében van.

AZ IMPERIALISTÁK ÖTÖDIK HADOSZLOPÁNAK LEGFONTOSABB OSZTAGA

A pártállami rendszer a kezdetektől kiemelt figyelmet szentelt az ellenségnek minősített egyházakra, különösképpen a katolikus egyházra. A kommunisták legfőbb ideológusának számító Révai József népművelési miniszter az MDP

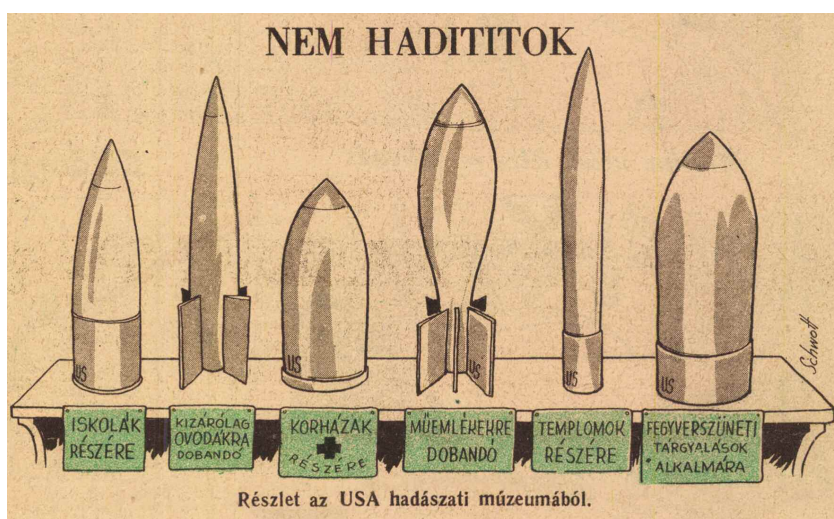
Ludas Matyi, 1950. február 23. Egy szöveg nélküli, ám mégis igen beszédes karikatúra, amelynek főszereplője a többnyire jellegzetes katonai ruházatban felbukkanó Tito. A természetes alakjáról is könnyen felismerhető jugoszláv vezető meglehetősen elvont illusztrálásával találkozhatunk a képen, amelynek fő érdekessége talán nem is a cím által jelzett, neki tulajdonított kémhálózat összefogása, hanem sokkal inkább a Tito „láncos kutya” megnevezésre utaló ábrázolás. A kép jobb felső sarkában pihenő, az USA-t szimbolizáló Wall Street lánccal köti magához a kémhálózatot mozgató jugoszláv pártvezetőt. (fent)

Ludas Matyi, 1951. szeptember 13. A Dél-Koreában állomásozó amerikai hadsereg katonái bombát rakodnak egy repülőgépre. Ez az adott háborús helyzetben reális feladatként jelentkező művelet azonban a pilóta szavai által többlettartalommal telítődik: „Dupla adag bombát kérek, fegyverszüneti tárgyaláshoz lesz...” Vagyis a karikatúra az USA-t nem csupán agresszornak tünteti fel, hanem a háborús uszító sztereotípiájának megfelelően érzékelteti, hogy a nagyhatalom nem érdekelt a béke megteremtésében, és egyáltalán nem a békét keresi... (középen)

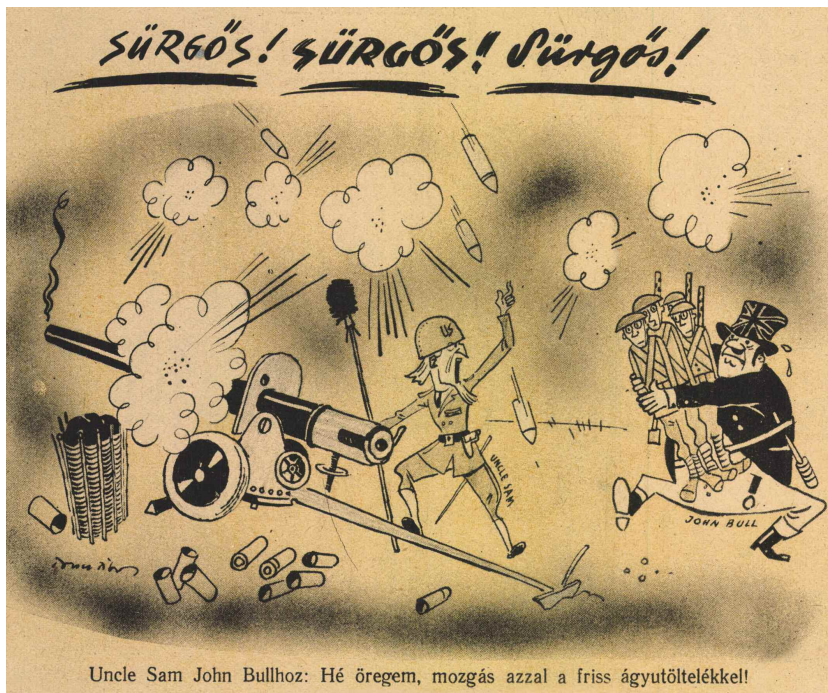

Ludas Matyi, 1951. szeptember 20. A hidegháborús jelképnek is tekinthető bombák számos karikatúrán előfordulnak. Ennek az illusztrációnak az elrettentő erejét az adja, hogy a fegyverarzenálban a különböző helyszínekre – iskolákra, óvodákra, kórházakra, műemlékekre, templomokra, fegyverszüneti tárgyalások alkalmára – ledobható bombák sorakoznak. A karikaturista a bombákat ugyan egy múzeumba helyezte, az ábra mégis a senkit és semmit nem kímélő, minden pusztításra kész Amerika képét festi le. (lent)

Központi Vezetőségének 1950. június 1-jei ülésén a főként a katolikus egyházat takaró klerikális reakció elleni harcról tartott hosszú beszédet. Leszögezte, hogy a klerikális reakció elleni harc fokozását új módon kell megközelíteni, amit egyrészt az osztályharc élesedésével, másrészt a nemzetközi helyzet alakulásával magyarázott.

A miniszter ebben a beszédében nevezte az egyházat az imperialisták ötödik hadoszlopa legfontosabb osztagának, amely szóhasználat a korabeli sajtóban is mélyen gyökeret vert: „A klerikális reakció ma nálunk az imperialisták ötödik hadoszlopának legfontosabb osztaga. Ez következik abból is, hogy a klerikális reakció élén járó katolikus püspöki kar a Vatikánból kapja és fogadja el az utasításokat politikai magatartására nézve,

Ludas Matyi, 1950. augusztus 11. A karikatúrán az USA-t jelképező Uncle Sam és a Nagy-Britanniát megtestesítő John Bull látható egy koreai harctéren. Uncle Sam kéri John Bullt, hogy hozza az ágyúba a friss ágyutölteteket, mire John Bull koreai katonákkal jelenik meg. (fent)

Ludas Matyi, 1950. július 28. A koreai háború kirobbanása miatt az 1950-es évet fokozottan jellemzi a rémhírterjesztő kulák ábrázolása. A karikatúra azonban nemcsak emiatt érdemel figyelmet, hanem azért is, ahogyan az osztályszempontokat érvényre juttatja. A szegényparasztk a begyűjtési helyre viszik a gabonával megrakott zsákokat, és egyáltalán nem vevők a kulák háborús rémhíreire. A kötelezettségüket teljesítő szegényparasztk a pártállami akarat megtestesítőiként szerepelnek a képen, s ezzel teljes mértékben ellenpontjai a rémhírterjesztő kuláknak. (középen)

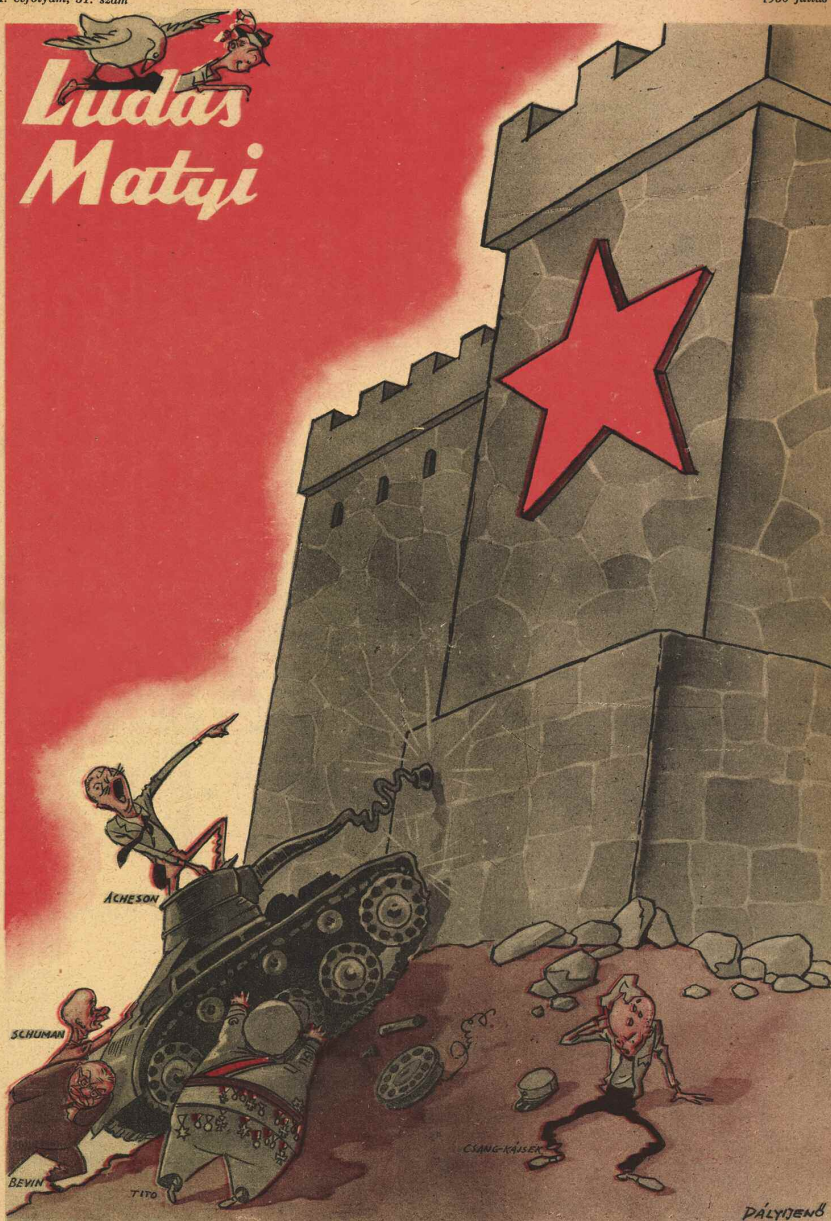
Ludas Matyi, 1950. július 7. Révai 1950. június 1-jei beszédéhez kiváló illusztráció ez a karikatúra, amely jól mutatja a két, ellenségesként ábrázolt társadalmi csoport szövetségét. A kép rövid üzenete az lehet, hogy az imperialista befolyásnak teret engedő pap feltehetően háborús rémhírt közöl éppen a kulákkal, aki ennek hatására nem fogja beszolgáltatási kötelezettségét teljesíteni, hiszen a búzalkászt tartó ürge jelenléte arra enged következtetni, hogy a kulák a terményét vélhetően elássa. A föld alatt élő rágcsálók több alkalommal is előkerülnek a karikatúrákon, elsősorban mint az áruját rejtegető kulák szimbólumai. Itt azonban az ürge új kontextusba helyezve más üzenetet is hordoz: a pap és a kulák titkos, „föld alatti” szövetségét jelképezi. (lent)

márpedig közismert, hogy a Vatikán ma semmi egyéb, mint az amerikai imperialisták csatlósa és kiszolgálója.”

Révai az imperialista vádak mellett az egyház politikáját népellenesnek minősítette. A kommunista propaganda fő mondanivalója mindig azt sugallta, hogy az MDP politikája a nép érdekét, boldogulását szolgálja, így aki az ellen vét, népellenes cselekedetet hajt végre.

Révai beszédében azt is kijelentette, hogy a „klerikális reakció fő osztálybázisa ma nálunk a még meglévő legnagyobb számú kizsákmányoló osztály: a zsíros parasztság”. A kuláknak bélyegzett gazdák és az egyházi személyek közötti szoros szövetség a rendszer szemében megkérdőjelezhetetlenül gyökeret vert, és mind az újságcikkekben, mind a karikatúrákon gyakran jelenítik meg együtt őket. Mindkét társadalmi csoportot a

Reménytelen erőlködés

„régirend” híveként tartották számon, ebből fakadóan a kulákokkal együtt az egyházi személyek cselekedetei is ellenséges tetteknek számítottak, amelyek akár rövidebb, akár hosszabb távon, de a mezőgazdaság kollektivizálása, az öt-éves terv, végső soron pedig a szocialista berendezkedés mind teljesebb körű megvalósítása ellen irányulnak.

AZ IMPERIALISTÁK ÜGYNÖKEI: A RÉMHÍRTERJESZTŐ KULÁKOK

Annak ellenére, hogy Révai nyomán az imperialista befolyás legfőbb bázisaként a propaganda a klerikális reakciót sze-

repetette, a kuláknak bélyegzett gazdákat illetően is rendszeresen felbukkantak ilyen jellegű vádak, amelyek több forrásból fakadtak.

Egyrészt a korabeli sajtó ontotta azokat az írásokat, amelyek az élesedő osztályharc mellett az amerikai imperialisták Koreában véghezvitt kegyetlen tetteiről, védtelen asszonyok és gyermekeik meggyilkolásáról szóltak. Ezekben a cikkekben azt is leírták, hogy a kuláknak minősített gazdák az imperialistákkal egy húron pendülnek, azokat mindenben támogatják, cselekedeteiket helyeslik. A legtöbbször szabotálással, árnyeregetéssel vádolt kulákgazdák így az imperialisták cinkostársaivá is váltak.

Ludas Matyi, 1950. július 28. A hidegháború három, az imperialista világot szimbolizáló politikusa: Acheson, Schuman és Tito támadja a békétáborot ábrázoló bevehetetlen erődöt. Az erőlködés azonban reménytelen... A kép átütő erővel sugározza azt a propagandaszólalmot, mely szerint a Szovjetunió a béke őrhelye, és megvédi népeit az imperialisták támadásaitól, így biztosítja a szabad és boldog haza építését...

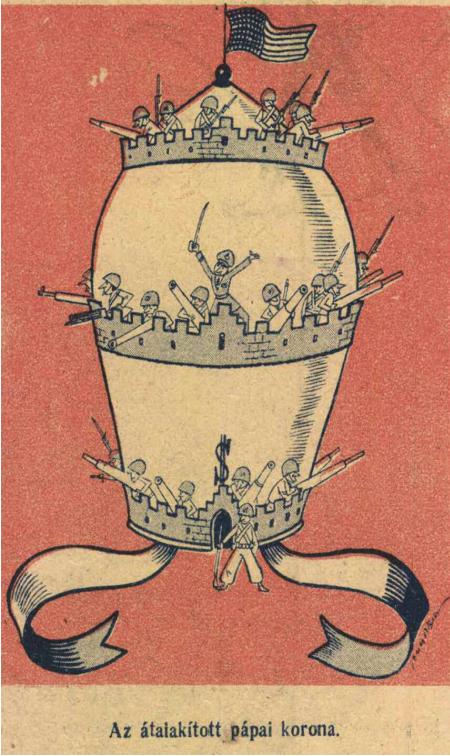
A propaganda igyekezett sulykolni, hogy a beadás elmulasztása, a gabona feketepiacon történő értékesítése egyet jelent a haza gyengítésével és az imperialisták segítségével. Az a gazda tehát, aki elmulasztja a rá kiszabott beszoigaltatási kötelezettség teljesítését, akadályozza a szocializmus építését, a béke védelmét és ezzel együtt az imperialista ellenséget támogatja. Az osztályszempontokat ezen a téren is érvényre juttatták, hiszen a békét gyengítő, imperialista ügynökként is előlépő kulákokkal rendre szembeállították a kötelezettségeiknek mindenben eleget tevő kis- és középparasztokat, akik ezzel együtt a béke megvédése mellett is hitet tettek.

A kommunista vezetés elsődleges céljának tekintette az öt éves terv teljesítését és ennek keretében a kollektivizálás mind teljesebb körű megvalósítását. Az egyre inkább mutatkozó hibák miatt bűnbakokat kellett találni, a kormányzat pedig lehetőséget látott arra, hogy a kulákgazdákat ilyen jellegű vádak alapján is felelősségre vonja és meghurcolja.

Az imperialista eszmékkel való azonosulás és az imperialista érdekek kiszolgálása mellett a kuláknak minősített gazdákat azzal is vádolták, hogy tiltott csatornákon, elsősorban az Amerika Hangján keresztül szerzett hamis hírekkel keltenek pánikot. Egyes megközelítések szerint az ebben az időben falun terjedő hírek tekintélyes hányada rémhír volt, maga a rémhírképződés pedig a társadalom működési zavarai-ból fakadt. Az 1948-as évtől jellemző nyomasztó információhiány megélelnkítette az emberek fantáziáját, és ez lett a táptalaja az egyre nagyobb számban lábra kapó rémhíreknek, amelyek meghatározó hányada – főleg 1950-től – háborús rémhír volt.

Pest megyében például 1950 kora őszén az a háborús rémhír járta, hogy a Szolnok-Budapest vasútvonal mentén 1950 szeptemberében ÁVH-sok jelentek meg, akiknek az volt a feladatuk, hogy a járókelőket távol tartsák az arra köz-

A Vatikán: USA támaszpont

Az átalakított pápai korona.

lekedő szerelvényektől. Levéltári források számolnak be arról, hogy mindez milyen találgatásokra adott alkalmat a lakosság körében. Egyesek úgy vélekedtek, hogy katonai szerelvények vonultak át éjszakánként. Mások pedig azt gondolták, hogy a szolnoki cukorgyárból szállítják el a cukrot, és viszik egyenesen Koreába, ezért nincs cukor, és ezért kell sorban állni. A drasztikussá váló közelítési problémák miatt általános volt a boltok előtti sorban állás, amit egyebek mellett azért is tartottak veszélyesnek, mert ahol nagyobb tömeg gyűlt össze, ott előbb-utóbb rendszerellenes megnyilvánulásokra került sor, de a rémhírek is gyorsan terjedtek.

A háborús hangulatot viszont leginkább az a nő idézte elő, aki arról számolt be, hogy Budapesten már óvóhelyeket létesítenek, a lakosságot pedig azzal vezetik félre, hogy földalatti vasutat építenek. A valósághoz ugyanakkor hozzátartozik, hogy a budapesti metróhálózat építését az 1950. szeptember 17-i minisztertanácsi határozattal rendelték el, vagyis a rémhír valós alapokból táplálkozott.

Az ilyen és ehhez hasonló rémhírterjesztésért az ellenségnek minősített társadalmi csoportokat, így sokszor a kulákokat okolták. Leginkább azt rótták fel nekik, hogy felelőtlen kijelentéseikkel gerjesztik a pánikot, és ezzel például

Ludas Matyi, 1951. november 1. A képen a pápai tiara látható, amelyet a karikaturista a címben jelzettek szerint felfegyverzett katonákkal és a korona tetejére tűzött amerikai zászlóval amerikai támaszponttá alakított, ezzel igazolva azokat a propagandaszólásokat, amelyek szerint a Vatikán teljes mértékben az USA fennhatósága alatt áll. A legfőbb pápai jelképet a karikaturista valósággal profanizálja. (balra)

Ludas Matyi, 1951. május 17. A bemutatott ábrák Zsíros úr egy napján vezetik végig az olvasót: Zsíros úr reggel Truman Hangját hallgatja. Ez a két momentum jól példázta, hogy a kommunista államhatalom egy kuláknak bélyegzett gazdát miképpen tudott imperializmussal vádolni: nyugati sajtótermékeket rejteget vagy olvas, valamint amerikai propagandát hallgat. (jobbra)

felvásárlási lázat idéznek elő, ami megzavarhatja a közellátást.

A vidéket uraló rémhírek alapvetően két csoportba sorolhatók. Az egyiket a szoros és a mezőgazdasághoz kötődők alkotják, a másikat a háborús rémhírek képezik, amelyek 1950 nyarán a Ludas Matyiban is erős lenyomatot hagytak. Ezt illusztrálja az alábbi párbeszéd is:

„- Te Kati, ki fekszik ott?

- A Zsíros gazda.

- Mi baja van?

- Csak azt mondta, hogy itt dögöljön meg, ha nem igaz, hogy holnap kitör a világháború.”

(Ludas Matyi, 1950. augusztus 4.)

Az idézett példák jól mutatják, hogy a koreai háború kitérője a világháborús nyezetettség hangulatát milyen erővel ébresztette fel és tette közbeszéd tárgyává, az emberek mindennapjának részévé.

Látható tehát, hogy a Ludas Matyi valóban igyekezett teljesíteni feladatát, hiszen a külső ellenségnek beállított, imperialistának bélyegzett világ szereplőinek széles körét mutatta be, a róluk készült karikatúrák nagy számban fordultak elő a lapban. Igaz, hogy az ábrázolás egyoldalú és hamis képet fest, de a karikaturisták nem tehettek mást, ez volt az elvárás. A sorok között olvasva ugyanakkor még így is nagyon informatívak ezek az illusztrációk, és a korszak mélyebb megismerését szolgálják. ♦

